

gebracht, dat daar niets van komen kon. Telkens sleepten ze takjes, strootjes, hooi enz. enz. in den bak en telkens werd de heele boel eruit gegooit, totdat ze eindelijk onder een schuingelegde pan met beter gevolg aan het bouwen gingen.

Voor het wijfje was dat nogal bezwaarlijk, want dat beschikte maar over één volledige poot; van den anderen miste ze den voet.

Ze redde zich echter tamelijk goed, alleen als ze wat haastig in het nest tusschen de pannen wippen, gleed ze soms tamelijk onzacht langs het stijle, gladde dak in de goot.

Voor al toen de vogels jongen hadden, gebeurde dat nogal eens. Dan hebben ze ook druk werk om zoo'n stuk of vijf schreeuweelikerds den mond te stoppen.

Van het kriecken van den morgen tot 's avonds, als het donkert, vliegen ze rusteloos heen en weer. Op warme dagen zijn de vogels nat van het zweet en 's avonds bijna te moe om te vliegen.

Bijna iederen keer, als ze van het nest komen, laten ze iets vallen, n.l. de uitwerpselen van hun jongen. De merels weten daar wel beter raad mee. Telkens als die hun kroost eten brengen; wordt één van de jongen met zijn partes posteriores naar boven gekeerd. Om hem aan het verstand te brengen, waar het om te doen is, of als het niet spoedig genoeg komt, krijgt het dan nog een paar duwtjes met den snavel en de ouden... eten het lekkers op! Ik heb tenminste, ondanks veel moeite, nooit kunnen ontdekken, dat ze het lieten vallen.

Kale dotters of kale kadotters, zooals de jonge spreeuwen in Holland genoemd worden, zijn merkwaardig-leelijke beestjes; één en al bek, zooals trouwens de meeste jonge vogels.

Als ze maar het minste geritsel hooren, beginnen ze allemaal om het hardst te schreeuwen en sperren hun bek dan zoo wijd open, dat er wel een hooiwagen in kan rijden.

Het zou wel de moeite waard zijn eens een kiekje voor de „Levende Natuur” te nemen van zoo'n nest gapende jonge sproters tusschen de pannen!

Zoodra ze vliegen kunnen, gaan ze al spoedig met de ouden mee naar de wei, maar het duurt toch nog geruimen tijd voor hun snavel zoo krachtig is, dat ze zelf de wormen, hun hoofdvoedsel, uit den grond te voorschijn kunnen halen.

Eens zag ik zoo'n troepje spreeuwen op het land dicht bij een tamelijk breede sloot, toen er een kat aankwam.

Groot misbaar van de ouden, dat begrijpt ge! De jongen echter wierpen zich pardoos in het water en zoo half vliegende, half zwemmende bereikten ze den overkant, waar ze met moeite tegen den wal opkropen en in de elzestruiken hun toevlucht zochten. Het ging heel handig en zonder aarzelen, alsof ze het al meer bij de hand gehad hadden.

Zijn de eerste jongen volwassen, dan wordt nog een tweede broed grootgebracht en dan komt dra de tijd van het zwermen.

Verbazend groote troepen zitten dan 's avonds bij elkaar te kwinkelen. Er was een boschje, midden in het land, waar de grond in dien tijd wit zag van hun uitwerpselen. Ze houden zwerm- en vlieg oefeningen, duizenden spreeuwen tegelijk en zwenken en dalen en stijgen in gesloten geleiden, dat de lucht ervan suist. 's Nachts slapen ze gezamenlijk in een paar alleenstaande boomen en op een goeden morgen zijn ze allemaal verdwenen. Allemaal, — behalve de achterblijvers.

En als die eenmaal in hun hoofd gezet hebben den

winter hier over te blijven, laten ze zich niet door wat vorst of sneeuw verjagen.

Alleen als het al te bar wordt, trekken ze tijdelijk weg, maar het is geen zeldzaamheid 's winters een troepje spreeuwen in den top van een berijpten boom te zien zitten kwinkelen. Van tijd tot tijd vliegen ze dan gezamenlijk op en maken een rondje om weldra weer op denzelfden boom neer te dalen en hun gebabbel te hervatten, dat wel in staat is ons met verlangen naar de lente en den zomer te doen uitzien.

Eefde, Januari 1907.

P. G. APPELBOOM JR.

OP WELKE WIJZEN VERDWIJNEN DE ZELDZAME PLANTEN?

(Ter vergelijking met het gelijknamig artikel in de vorige aflevering).

Den 16den Maart 1906 voor het eerst van mijn leven in Maastricht gekomen, om daar mijn burgerschoolplichten te vervullen, was mijn eerste aangename ontmoeting kort na de Paaschvacantie — naar ik meen — die met den heer d. T. uit Amersfoort (den vriend uit: Op welke wijze, Jan. 1907). Ik maakte kennis met den heer Van Dedem, terwijl de beide Amersfoortsche heeren door mij aan den leeraar in de scheikunde Dr. C., en den amanuensis der H. B. S. werden voorgesteld.

Allen waren wij plantenzieken, maar op dat oogenblik geen van allen optimistisch gestemd, want niemand van ons had nog iets zeldzaams gevonden, zooals wij elkander eerlijk bekenden. Wel maakte de heer v. D. mij opmerkzaam, dat een leerling der H. B. S. hem bekend had, van een muur varenplantjes afgestooten te hebben. Geen klacht over Sax. trid. en geen over orchideeën! Op handslag beloofde ik streng verbod en maakte mijn verontschuldiging, dat ik nog niet geheel de misdaden verantwoorden kon, omdat ik in dit dorado pas sedert half Maart verkeerde. Den volgenden dag werd „de opgeschoten knaap” — een oppassend, goed verstandig jongmensch uit de 4e klasse, onder handen genomen en bekende, o groote goden, hij had van den muur, waar de heeren aan 't zoeken waren, varentjes gestooten. Nu weet ieder, die les geeft, dat het antwoord van den leerling (in 't vorig artikel) te dwaas is, om daaraan waarde te kunnen hechten. Uit het vervolg zal wel blijken, dat Maastricht een zeer potsierlijk botanieleeraar zou herbergen, indien er een kleine kleinigheid van het „antwoord” waar zou zijn. Hoe zoo? De leerling kan tegenover zijn leeraar liegen. Graag zou ik het gelooven ter wille van den heer D. Maar die heer is — trots mijn aangename ontmoeting met hem op den St. Pietersberg — juist in zijn mededeelingen. Ieder — stel ik me voor — houde zich streng aan de waarheid, als hij een ander op zijn nummer wil zetten.

Op den muur staan heel vele Saxifraga tridactylites. De knaap zei: „Haarlemsch klokkenspel.” „Hoevel ik dadelijk zag, dat ik te doen had met S. trid” (zie vorig artikel). Ik zou dat „dadelijk zien”, eerlijk gezegd, betwijfelen na wat ik thans van den leerling vernam. Maar hoe dan ook, de kleine, kleinbloemige Sax. trid. is voldoende reeds daardoor van de groote, grootbloemige Sax. granulata te onderscheiden, dat zelfs een Maastrichtsche leeraar in staat is op 7 Mei 1906 — mijn dagboek der lessen ligt ter inzage, quel bonheur! — de jongens op het verschil te wijzen en

ze met behulp van Oudemans' flora, die mijn voorganger had doen aanschaffen, door hen te laten determineren. En nu heeft de heer v. D. dat niet bestreden, maar hij heeft door zijn onnauwkeurig artikel genoeg geschreven, om den lezer dien indruk te kunnen geven. De lezer vergete ook niet, de ontmoeting op den berg was heel joviaal. Tegen een roover is men niet vriendelijk, of men huichelt.

Zonderling, dat ik zoo'n vandalistischen indruk op den heer v. D. heb gemaakt. Zijn vriend kende mij toch al lang uit Utrecht. Hebben kennissen onder de abonneés van D. L. N. ook dien indruk? Ik waande, ik was in goeden zin enthousiast voor mijn vak, mijn collega's wanen dit hier nog en de leerlingen van 't gymnasium en de burgerschool al evenzoo.

En het meest gekke is, dat de enkele van de leerlingen, die planten zoeken *buiten mijn leiding*, nooit Orchideeën zullen plukken, omdat die en alle andere weten door mij, dat deze bloemen het sieraad van Zuid-Limburg zijn en te moeilijk, om ze in de klas te behandelen. Waarom? Bij mijn aankomst kenden de leerlingen weinig of geen planten, omdat mijn voorganger heel anders werkte, wat zijn recht is en wat ik dus niet waag te veroordeelen. Zou ik in dien tijd dus al veel varens noodig gehad hebben?? Genoeg! De orchideeën, die ik in de hoogste klassen noodig heb voor den bouw van de bloem, pluk ik zelf en daarbij is ter illustratie ook *Ophrys muscifera*!!! Ja, die minneklacht is den heer v. D. te vergeven, want na enkele dagen weet je pas een akelig beetje van de plantenverspreiding in Zuid-Limburg. En tot zijn straf zal de heer v. D. niet komen op de moeilijk toegankelijke plaatsen, waar de bruin fluweelen vliegen bij tientallen en veel meer bloeien. Misschien wel, als hij in passend costume ons in „Canossa” opzoekt en de plaats kan aanwijzen, waar *Orchis ustulata* bloeit. Ik kan ze niet vinden trots de positieve opgave in *Guide Botanique* van Dumoulin. Deze is ook geraadpleegd door de heer v. D., meer waarschijnlijk door den heer d. T., te oordeelen naar de streek dat zij bezochten na hun tocht over den St. Pietersberg.

Wanneer de heer van D. hier thuis was, wist hij, dat de Maastrichtenaars, incl. de leerlingen der H.B.S., nog geen planten zoeken. Dat ligt nog niet in den aard van 't beestje. Neen, hier loopen de jongens en mannen niet met „armen vol orchideeën”, maar met netten vol vogels. De heer Thijssen blijve kalm: er komt hier zoo spoedig mogelijk een vereeniging tot dierenbescherming. Ik hoop daar als botanie-leeraar het goed recht op leven der arme, mooie vogels te verdedigen. Vreemd, het zou meer in mijn lijn liggen ze bij massa's te doen neervellen door de leerlingen, want velen zijn in een schietvereeniging en goede schutters. En denk eens aan, wat een weelde! Vele Zuiderzee-vrienden van de Redactie komen hier ook voor. Deze week is nog de groote trap (*Otio tarda*) geschoten, niet op mijn verzoek!

Philippica's tegen Orchideeën-uitroeiing zijn heusch niet noodig. Maar dat bericht dan van die „volle armen”? De heer van D. heeft toch goed verstaan, goed gezien, misschien! Ik kom ze op mijn tochten ook tegen, niet vaak, maar het gebeurt. Maar de heer van D. had toch wel eens vóór het schrijven van zijn pamflet mogen onderzoeken, wat dat voor jongelieden zijn. Ik weet van den scheikunde-leeraar, dat dit leerlingen moeten zijn van de Rijkskweekschool. Dat is begrijpelijk, die jongens komen uit het Noorden voor een groot deel en vandaar komen de Vandalen! Verschillende jongens zoeken planten. Maar de leeraar in botanie aan de kweekschool is ook geen Griek onder de Egyptenaars. Die kan geen veldwachter en koddebeiersdiensten verrichten. Zooveel is zeker, het geschiedt geheel

buiten den leeraar om. Er zullen goede jongens onder zijn, de heer Heimans zal dat wel bevestigen. Er zullen ook ruwe klanten onder wezen. Maar de heer van D. vergete niet, dat zulke leerlingen van 14—18 jaar kostleerlingen zijn, die op vastgestelde(?) tijden vrij zijn, hier in de stad loopen en 's zomers daarbuiten, meest op den St. Pietersberg, die uitgestrekt is — vergelijk het artikel over het Geuldal van den heer Delsman. — Als de heer van D. eens zijn diensten aanbodt aan den heer K., eigenaar van den berg? Ik zal wel voor een juist adres zorgen.

Die enkelen komt de heer van D. tegen en kom ik tegen, als het een mooie dag weer is. Ik durf beweren, dat de heer van D. geen enkele verdachte heeft ontmoet. Op de buitenwegen in Zuid-Limburg is het altijd stil. De menschen, ook de kinderen, voetwandelen nog niet. Dat is een groote bekoorlijkheid van het heuvelachtig Zuiden. Als er geruïneerd wordt, dan geschiedt dat door toeristen, vooral in den laten zometijd, als de meeste orchideeën reeds uitgebloeid zijn.

De arme jongens van de H.B.S. hebben heusch veel te veel in andere zaken te „studeeren”, om Zuid-Limburg van zijn schoone planten te berooven.

Een jaar lang bijna heb ik in mijn vrijen tijd wandelingen gemaakt en weinige keeren ben ik op dezelfde plaatsen geweest. Zuid-Limburg is groot. Dumoulin kende voor een 50 jaar de „geheime plaatsen” en heeft ze lang niet altijd duidelijk opgeteekend voor den plantenzoeker. Gelukkig! Een tourist van een paar dagen neust daarom hier niet al het moois weg voor den inwoner.

Waarom heeft de heer v. D. geen of weinig *Cephalanthera Xiphophyllum* gevonden? Is hij op de plaatsen geweest? Verhuizen orchideeën soms niet? Heeft de samenstelling van den grond geen groote beteekenis voor ze? En blijft die altijd dezelfde?

Eindelijk een puzzle. Ja, mijnheer van D. ik spaar u nu ook niet. Die muur op Wijk, hoek Grachtstraat en Stationsweg is geen oude muur. Op zoo'n muur groeit nog niet eens *A. trichomanes*. Deze enkel-gevinde varen groeit op oude muren!, in Maastricht en op hekpilaren van oude buitens buiten Maastricht.

De kleine dubbel-gevinde *A. ruta Muraria* groeit overal, ook nog op uw *ouden* muur!! U kunt 't niet helpen, als u in donker niet opmerkt, dat de muur nog maar enkele tientallen van jaren oud is, maar veroorzaakt dan geen aardverschuivingen door mededeeling, dat daarop de dubbel-gevinde *A. adiantum nigrum* gestaan heeft. Een paar liefhebbers, waaronder ik, zoeken al een heel jaar naar *Adiantum Capillus Veneris*. Ik meen, wij hebben het op den St. Pietersberg juist daarover gehad, mijnheer van D. Misschien zijn er acrobaten onder de aanstaande bezoekers. Bijna zeker weet echter — geheel zeker is een mensch nooit, als de muur steil en moeilijk te beklimmen valt — dat het laatst-genoemde plantje niet meer voorkomt op St. Lavante (Slavante is de naam en is zonder twijfel niet afgeleid van St. L.), zooals de Flora van Nederland van Oudemans opgeeft.

Trouwens, de flora spreekt van een exemplaar, het eenige, dat naar Leiden gezonden is.

Ik val echter buiten mijn boekje. Zou Noord-Nederland nu nog den lugubren indruk van de Maastrichtsche H.B.S.-leerlingen, die uitmunten door gewilligheid en gehoorzaamheid, behouden?

Als overgebleven karaktertrek uit barbaarsche tijden heeft Zuid-Limburg nog vele „vogelvrienden”(?). Dat is hier de naam, niet ironisch bedoeld.

Onder de burgerscholieren en gymnasiasten zijn nu al betere, moderne vogelvrienden en bescheiden planten-

minnaars. Ik zal dat trachten aan te kweken, toegerust nog altijd met de kennis van kandelaartjes en knolsteenbreek. (Zie nieuwe plantenlijst). Dit stuk is akelig lang. De lezer vergeve mij; er zijn heel wat vegen noodig, om alles bijeen te krijgen, wanneer een naam gedurende een maand lang tot pommade getrapt is.

Maastricht.

B. SWART.

In antwoord op bovenstaande, deel ik u mede, dat mijn stukje in het vorige nummer volstrekt niet met de bedoeling werd geschreven, om den heer Swart persoonlijk te kwetsen of hem ook maar aan te duiden; daar hij immers eerst sedert Maart 1906 te Maastricht was. Nu vatte de heer S. dat toch als zoodanig op door enkele uitlatingen in mijn stukje, hierover betuig ik mijn leedwezen. De klacht over de armen vol orchideeën was in algemeenen zin bedoeld. Is zij ongegrond, wat mij genoeg doet, dan was de bron waaruit ik putte onzuiver, dan werd ik verkeerd ingelicht. Evenzoo bij de varentjes was ik te goeder trouw. Het was slechts een vermoeden, dat het zeldzame varentje er gestaan had. Heeft het er nooit gestaan, dan heeft de aanklacht geen zin, en die had bovendien allermint betrekking op den tegenwoordigen leeraar, kon hem immers heelemaal niet treffen. Als ik dat niet duidelijk genoeg heb geschreven, doe ik 't bij dezen.

Ophrys muscifera en *Orchis ustulata* vonden wij dienselfden dag en van *Cephalanthera xiphophyllum* 2 exemplaren te Gerendal, waar er volgens Von Mösch — welbekend uit D. L. N., deel V, blz. 145 — vroeger veel waren geweest, doch volgens hem uitgeroeid.

VAN DEDEM.

WEERT, ONVERDIEND ONBEKEND.

Ik heb een zwak voor de flora van natte heide en van dat zwak heb ik de laatste maanden veel last gehad, want rondom Maastricht moet ge niet naar natte heide zoeken. Of toch wel, als men het begrip rondom watruim opvat en niet tegen een twintig Kilometer opziet. Dan is men al in de Kempen en daar is nog wel wat.

Steeanjer.

Toch niet meer zooveel, als men, op oude boeken afgaande, zou verwachten. De „venages”, zooals men in de Kempen zegt, zijn grootendeels drooggelegd en met de venages verdwenen *Calla*, *Lobelia*, *Utricularia* en zoovele andere aardige planten.

Moeras-Hertshooi.

„Kerel, kom in Weert eens kijken” werd mij vandaar geschreven en in verband met bovenvermeld zwak, aarzelde ik niet lang. En de kennismaking met Weert is mij goed bevallen, heel goed zelfs.

Talrijke oude kennissen zag ik er terug, al was sommiger

Naakte Lathyrus.

tijd van jeugd en pronkzucht reeds voorbij, en met verschillende nieuwelingen sloot ik gemakkelijk vriendschap.

Stapt men aan het station te Weert af, dan komen op het stationsterrein al hier aardige verrassingen. Zulke flinke exemplaren van *Vaccaria vegetalis* als daar, vond ik rondom